

CÁC VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI CÔNG TÁC PHỤC VỤ KTTV SAU TRẬN LŨ LỊCH SỬ NĂM 2000 Ở ĐBSCL

TS. Bùi Văn Đức - Vụ Khoa học Kỹ thuật Tổng cục KTTV

Trong năm 2000, thiên tai lũ lụt nghiêm trọng đã xảy ra ở nhiều nơi trên thế giới. Tại khu vực Đông Nam Á, bốn nước thuộc lưu vực sông Mê-công (Thái Lan, Lào, Campuchia và Việt Nam) đều bị ảnh hưởng lớn và thiệt hại nghiêm trọng về người và vật chất bởi trận lũ năm 2000. Trong chuỗi số liệu 70 năm gần đây, chưa bao giờ trên lưu vực lại xảy ra lũ lớn trên diện rộng, ngập sâu và kéo dài như lũ năm 2000. Cả một vùng rộng lớn thuộc các tỉnh Đồng Tháp, An Giang, Kiên Giang, Long An và một số huyện lân cận thuộc tỉnh Cần Thơ, Tiền Giang, Vĩnh Long chìm trong biển nước. Hàng trăm người bị chết, hàng vạn người lâm vào cảnh màn trời chiếu nước, hàng trăm nghìn ngôi nhà bị ngập, hàng vạn hec-ta lúa bị mất trắng, nhiều quốc lộ, tỉnh lộ, huyện lộ, mạng lưới giao thông nông thôn, cầu cống, trường học, cơ sở y tế... bị thiệt hại nặng nề. Không những thế, mùa đông, tố lốc tố xảy ra ở nhiều nơi phá sập hàng trăm ngôi nhà, lều trại trú lũ của dân cư các tỉnh Đồng Tháp, An Giang.

Để có thêm căn cứ khoa học nhằm điều chỉnh, bổ sung quy hoạch và hoàn thiện các giải pháp kiểm soát lũ, đảm bảo cho vùng ĐBSCL có đủ điều kiện phát triển nhanh và bền vững về kinh tế - xã hội, nâng cao cuộc sống nhân dân, ổn định hướng tới xã hội văn minh trong điều kiện thường xuyên có lũ, Chính phủ đã giao nhiệm vụ cho Tổng cục Khí tượng Thủy văn thu thập đầy đủ những số liệu về thời gian xuất hiện lũ, mức đỉnh lũ, hướng và tốc độ chảy toàn vùng ngập lũ phục vụ cho các ngành liên quan và các địa phương bị ảnh hưởng lũ [1].

1. Điều tra khảo sát lũ lụt ở ĐBSCL năm 2000

Thực hiện nhiệm vụ trên Tổng cục đã triển khai một đợt đo đạc khảo sát đặc biệt và toàn diện lũ lụt ở ĐBSCL với sự huy động tối đa nhân vật lực của Ngành. Các phương tiện đo đạc tự động và hiện đại, như máy đo dòng chảy ADCP, máy định vị GPS và các máy thông tin mới đã được kịp thời đưa vào sử dụng. Có thể nói, đây là một chiến dịch đo với quy mô lớn nhất từ trước tới nay về số lượng trạm, tuyến đo, yếu tố đo, chế độ đo, thời gian đo. Một khối lượng số liệu đo đạc rất lớn đã được kịp thời xử lý nhanh để báo cáo tại Hội nghị khắc phục hậu quả lũ lụt, khôi phục sản xuất và ổn định đời sống nhân dân tại các tỉnh ĐBSCL, ngày 10 và ngày 11 tháng 11 năm 2000 Thủ tướng Chính phủ chủ trì tại Cao Lãnh tỉnh Đồng Tháp. Theo đánh giá bước đầu của các chuyên gia và của một số cơ quan chức năng, bộ số liệu thu thập được là rất lớn, rất bổ ích cho việc phân tích, đánh giá lũ lụt năm 2000, làm căn cứ để hoàn thiện, điều chỉnh quy hoạch và các biện pháp kiểm soát lũ phục vụ phát triển kinh tế - xã hội ở ĐBSCL.

Tuy nhiên, còn rất nhiều việc cần được tiếp tục giải quyết. Hiện nay, Tổng cục đang khẩn trương chỉ đạo các đơn vị hoàn thành việc cập nhật, chỉnh biên và thẩm định bộ số liệu để sớm công bố chính thức phục vụ kịp thời các Bộ, ngành và các địa phương.

2. Đánh giá lũ lụt ở Đồng bằng sông Cửu Long năm 2000

Ngoài việc đo đạc khảo sát, Tổng cục đã và đang chỉ đạo Đài KTTV khu vực Nam Bộ phối hợp với các đơn vị trong Tổng cục khẩn trương "Nghiên cứu đánh giá lũ lụt ở Đồng bằng sông Cửu Long năm 2000". Theo kế hoạch, Đề tài sẽ kết thúc trước mùa lũ năm 2001. Nội dung cơ bản của đề tài là dựng lại "toàn cảnh" bức tranh lũ, lụt năm 2000 ở ĐBSCL bằng các số liệu đo đạc khảo sát vừa qua. Vấn đề cập nhật các số liệu KTTV năm 2000 cho mô hình thủy lực bằng phần mềm HYDROGIS cũng được quan tâm trong đề tài này. Nhiệm vụ quan trọng của HYDROGIS là mô phỏng sát thực, chi tiết và đầy đủ bức tranh lũ năm 2000 ở ĐBSCL. Vấn đề đánh giá hiệu quả cũng như những ảnh hưởng của các công trình hạ tầng đến phân bố lại lũ lụt ở ĐBSCL cũng sẽ được HYDROGIS xem xét [3]. Một số kết quả tính toán bước đầu của HYDROGIS cho lũ năm 2000 ở ĐBSCL được trình bày tại Hội nghị khắc phục hậu quả lũ lụt tại các tỉnh ĐBSCL trong hai ngày 10 và 11 tháng 11 năm 2000 đã gây được ấn tượng tốt cho các nhà quản lý và các nhà khoa học dự Hội nghị.

3. Công tác dự báo lũ lụt ở ĐBSCL năm 2000 [2]

Tổng cục đã chỉ đạo chặt chẽ và sát sao Trung tâm quốc gia dự báo KTTV, Đài KTTV khu vực Nam Bộ theo dõi và dự báo kịp thời các diễn biến thời tiết, mưa, lũ trên lưu vực sông Mê-công. Thông báo về khả năng lũ cao và lũ sớm ở đồng bằng sông Cửu Long được phát ngay từ đầu tháng 7 và khi lũ đầu nguồn sông Cửu Long lên trên báo động 2, Tổng cục giao cho Trung tâm quốc gia dự báo KTTV ra đều đặn các thông báo lũ theo Quy chế báo bão, lũ. Các bản tin, thông báo lũ được truyền phát kịp thời tới các cơ quan Đảng, Nhà nước, Ban CDPCLBTƯ, báo chí, phát thanh, truyền hình, Đài KTTV khu vực Nam Bộ, các Trung tâm dự báo KTTV các tỉnh thuộc vùng ĐBSCL và các cơ quan liên quan.

Trong công tác dự báo nghiệp vụ, luôn có sự trao đổi định kỳ 3 ngày/ lần hoặc hàng ngày giữa các bộ phận chuyên môn của Trung tâm quốc gia dự báo KTTV với Đài KTTV khu vực Nam Bộ, đồng thời, phối hợp chặt chẽ, thường xuyên về thông tin, nghiệp vụ với các Trung tâm dự báo KTTV ở các tỉnh thuộc vùng ĐBSCL, các cơ quan liên quan để các bản tin sát với tình hình thực tế.

Ngoài ra, có sự phối hợp chặt chẽ giữa Trung tâm quốc gia dự báo với các Viện, Cục, Vụ chức năng và Đài KTTV khu vực Nam Bộ tổ chức bám sát tình hình lũ lụt trên thực địa để giúp tổ chức tốt hơn, đầy đủ hơn, toàn diện hơn công tác đo đạc, điều tra khảo sát lũ lụt đặc biệt lớn năm 2000. Tổng cục đã cử các đoàn công tác trực tiếp các địa phương trong vùng ngập lụt để nắm các yêu cầu của mỗi khu vực, từ đó đáp ứng thông tin KTTV kịp thời hiệu quả hơn cho công tác phục vụ phòng tránh và chỉ đạo phòng tránh.

4. Một vài suy nghĩ và kiến nghị

Qua lũ lụt năm 2000, hệ thống các công trình giao thông, thủy lợi,... ở ĐBSCL đã bộc lộ những khiếm khuyết trong quy hoạch, thiết kế xây dựng. Số liệu Tổng cục thu thập được trong trận lũ năm 2000 ở Đồng bằng sông Cửu Long là bằng chứng khách quan phục vụ công tác đánh giá các hệ thống công trình nói trên.

Lũ, lụt năm 2000 thực sự là một trận tập dượt lớn cho các cơ quan tham mưu của Tổng cục, các đơn vị liên quan và đặc biệt là Đài KTTV khu

vực Nam Bộ. Mặc dù đã có sự chuẩn bị, song chúng ta còn bị động nhiều trước diễn biến phức tạp của lũ lụt. Chính vì vậy, mà phần số liệu điều tra khảo sát lũ đầu mùa chưa đồng bộ, gây khó khăn cho công tác cân bằng và phân tích toàn cảnh bức tranh cả mùa lũ. Đặc biệt là công tác điều tra đánh giá môi trường nước chưa được quan tâm thoả đáng.

Sau khi có sự chỉ đạo của Tổng cục trưởng Tổng cục KTTV, công tác đo đạc khảo sát đã có nhiều chuyển biến, đã bổ sung thêm nhiều điểm đo, tuyến đo. Công tác khảo sát phân bố lũ lụt trong nội đồng lần đầu tiên được tiến hành đo chi tiết cho vùng trũng là ĐTM, TGLX và khu giữa sông Tiên và sông Hậu. Đã khai thác triệt để các thiết bị công nghệ mới, nhờ đó mà công tác thu thập số liệu có phần thuận lợi, nhanh chóng và kịp thời hơn.

Tuy nhiên, còn một số đơn vị và cán bộ khoa học chưa có điều kiện hoặc chủ động hội nhập chia "lửa" với vùng lũ lụt. Song về tổng thể đã có sự hỗ trợ và phối hợp tương đối tốt giữa các đơn vị trong Tổng cục và đã tranh thủ được nhiều ý kiến quý báu của các nhà khoa học, các cơ quan nghiên cứu trong và ngoài ngành để các số liệu thu thập được đầy đủ hơn, mang ý nghĩa khoa học và thực tiễn hơn.

Đã đến lúc chúng ta phải tư duy cho một kế hoạch toàn diện về các hoạt động KTTV, bố trí mạng lưới trạm điều tra cơ bản, trạm điện báo, các điểm đo mực nước, đánh dấu vết lũ ở ĐBSCL. Hệ thống này cần được quy hoạch, thiết kế hợp lý và kiên cố để sử dụng nhiều năm. Cần quan tâm đầy đủ hơn các thông tin KTTV từ trung và thượng lưu, và tổ hợp thủy triều, nước dâng vùng cửa sông, đồng thời tiến hành cập nhật kịp thời các số liệu địa hình, các hoạt động kinh tế-xã hội và các công trình khác trong vùng..., gắn liền với việc phát triển các mô hình dự báo trên toàn lưu vực nói chung và ở ĐBSCL nói riêng.

Tài liệu tham khảo

1. Nghị quyết số 15/2000/NQ-CP ngày 6-10-2000 của Chính phủ về chỉ đạo phòng chống lũ năm 2000 ở ĐBSCL.
2. Báo cáo của Tổng cục KTTV tại Hội nghị của Chính phủ về khắc phục hậu quả lũ lụt và phục hồi và phát triển sản xuất và đời sống của nhân dân các tỉnh ĐBSCL từ ngày 10 đến ngày 11 tháng 11 năm 2000 tại Cao Lãnh tỉnh Đồng Tháp.
3. Phạm Văn Đức. Đề cương "Nghiên cứu đánh giá lũ lụt tại Đồng bằng sông Cửu Long năm 2000".